

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 17. julija 1867. ~

Gospodarske stvari.**Gotova pomoč, da se pšenice snet ne loti.**

Gospod Vilhelm Pelikan, grajščak v Črnelem nam je o tej zadevi naznanil tudi po njem popolnoma potrjeno pripomoč, da se pšenica obvaruje snetja. Tako-le „Novicam“ piše častiti rodoljub:

„V vsej moji okolici je letos pšenica tako snetjava, da je mnogo poljá, na katerem se bo komaj seme pridelalo. Moja pšenica pa je prav lepa, in zakaj? — zato ker vsako leto pšenično seme namakam.

Da le seme je snetja krivo, ne pa kakošna druga podnebna (klimatična) uima, tega sem se letos prav do dobrega prepričal, in sicer tako-le: za poskušnjo sem namreč lansko jesen na eno njivo vsejal nenamočnega semena, in ta njiva je letos, kakor njive mojih sosedov, bila polna snetja; na vseh drugih mojih njivah pa, kjer sem vsejal namočeno seme, ne enega klasa ni snetjavega.

Moja namaka je narejena iz plavega vitrijola (Kupfervitriol), rdečega žvepla in pa vode. Za en vagán ali za dva mernika pšenice jemljem 5 lotov plavega vitrijola, pol lota rdečega žvepla in 2 bokala vode, v kateri se razstopita vitrijol in žveplo. Treba je, da se rdeče žveplo prav drobno stolče (ali zmelje), pri vitrijoli pa ni treba, da bi tako drobno zmlet bil. Vse to dobro prekuhaj, in kadar kuhaš, večkrat pomešaj, da se žveplo bolje raztopi.

Najbolje je, da se pšenično seme potem na večer v to vodo dene, da se je zrna čez noč dobro napijó. Drugi dan sejaj.

Opomniti moram, da za setev ne vzameš snetjave pšenice.

Sploh je navada, da kmetje pšenično seme z neugašenim apnom mešajo; al to nikakor ne obvaruje pšenice, da ne bi snetjava postala.“

Ker lastna skušnja več veljá kot vse drugo, zato se zahvaljujemo gospodu Pelikanu za razglas njegov, in naše gospodarje prosimo, naj si vsi zapomnijo ta svet in se ga poslužijo vselej pri semenski pšenici. Priporočana je tudi od družih strani ta namaka, ki je vrh tega še prav dober kup, ker plavi vitrijol in rdeče žveplo se za majhen denar dobivata v špecerijskih štacunah.

Obrtniške stvari na Kranjskem.

Kdor koli ima priložnost po Kranjskem potovati, opazuje, da naša deželica, akoravno majhina, vendar le se vrlo peča z obrtnijstvom. Pridni stanovalci porabljajo ves čas, kar jim ga ostaja od poljedelstva, v izdelovanje ene ali druge stvari.

Tako vidimo v okolica ihanske, mengiške, komendske in vodiške fare ljudi vsake starosti vitre za

slamnike plesti tako lično, da veliko veliko tega blagá gré v druge dežele.

Tako izdeljujejo v Idrii in okolici žoke in čipke (špice), ki gredó daleč po svetu. Med tem, ko imajo možaki svoj zaslužek pri rudarstvu, izdeljuje ženstvo to blago.

Skoro v vsakej hiši na deželi pa tudi po mestih drdrajo kolovrati od jeseni do spomladi in prejo potkajo v platno. Kranjsko platno večidel porabljen za jadra donaša prebivalcem kranjske dežele mnogo dobička.

V krajih, kjer je lahko dobiti pripravnega lesá, izdeljujejo bučarji vsake baže posodo, golide, korce, škafe, čubre, sode, putrihe, buče. Izdeljujejo strugarji krožnike, torila in druga lesena orodja; žličarji izrezljavajo žlice, kuhalnice, korčule in več takega, kar v denar gré.

Čudno je, da se še nihče ni lotil na Kranjskem izdelovati lesenih igrač; za to robo pripravnega lesá, posebno lipovine, je pri nas dosti po ceni!

Kodar se dobí dobra glina za lončevino, so se stanovalci lotili lončarije; lončarji iz ribniške doline, izpod Šmarne goré in iz komendske fare preskrbé vso kranjsko deželo, pa tudi Istro, goriško in del Štajarske tudi hrvatske dežele z lončevino in s pečmí. Čeravno ti izdelki niso posebno lepega obličja, vendar le so trdni in čudovito po nizki ceni, pri kateri je lončarjem le zato mogoče izhajati, ker jim žganje le malo stroškov prizadeva, namreč več njih ima le eno peč, v kateri po redu žgejo, da se peč nikoli popolnoma ne ohladi.

V gozdnih krajih zlasti v ribniški dolini se napravlja veliko „suhe robe“, namreč rešet, škatelj in rét, s kterimi barantajo na vse kraje, zlasti na Štajarsko, Koroško in Hrvaško. Prejšnje čase so se Ribničanje tudi močno pečali z izdelovanjem sit, zadnje čase so jim to prevzeli Stražiščanje.

Sukná se iz domače volne veliko izdeljuje, tudi raše in mezlana.

Mlinov in žag je po kranjskih vodotocih brez števila in mnogo moke, žaganic, desk, remeljnov in druge lesovine gré na Trst čez morje.

Železo se prideluje sosebno po Gorenskem v razno blagó in orodje. Kranjske kosé in srpi slovó po vseh krajih. Kože se skor povsod pri vodah strojijo na usnje, urbas, irhovino in krznarsko blago.

Med strojarji posebno sloví g. Tomaž Javornik na Vrhniki, kterega urbas sloví po kranjski in tudi po družih deželah s svojo voljnostjo.

Strojarji! skušajte njegovo izdelovanje posnemati; to bo vam in vsem drugim na korist, ker Javornikov urbas se ne premoči kmalu in je dolgo trpeč.

Z napravljanjem sira se ljudje malo pečajo, ker je mleko predrago, pa tudi kader ga delajo, je večidel nizke vrednosti; zlasti kadar mleku pred vsirjenjem

maščobo odjemljejo; brže ko ne niso naši ljudje v izdelovanju sira do dobrega podučeni. Želeti je, da kak v tej zadevi zveden mož po „Novicah“ to delo do dobrega razjasni. *)

Čevljarjev, šivarjev, mizarjev, — Kurnik v Ljubljani hvalevredno napreduje v stolarstvu — kovačev, ključarjev, komatarjev, vrvarjev, kolarjev je povsod kolikor treba. Tako tudi tesarjev.

Zakrivati se pa vendar ne sme, da naši obrtniki se ne pomikajo tako čvrsto naprej, kakor zahteva to sedanjí čas, in to zatega del ne, ker malo zmed njih zná brati in pisati, nima priložnosti, v domačih obrtniških šolah, v domačem jeziku za obrtnijstvo in rokodelstvo pripravljajočih, naukov učiti se, in tudi nima priložnosti potovaje po svetu se kaj več in novega naučiti. Dajte nam tedaj obrtniških šol in realk z ukom v domačem jeziku, pa kmalu! Dr. O.

Gospodarske novice.

* Da se goveja kuga odvrne od naših dežel — namerava dunajsko ministerstvo, kakor „Volks-wirth“ pripoveduje — ostrejših pomočnikov se poslužiti in sicer teh-le: Na mejah našega cesarstva se napravi več kontumacij (zaprtij); vsaka živina, koja čez mejo pride, se za 10 dni dene v zaprtijo. Ker je na Ogorskem stanovitno kužno gnjezdo, zato se sè živino, ki se iz Ogorskega v druge dežele prižene, prav tako ravna, kakor z vnanjo tujo živino. Deželnim zborom se bode priporočilo, da se napravi v vsaki deželi prisilna zavarovalnica živinska. Postava za pobjanje sumljivih goved bode ostrejša.

* Bogata letina je skor povsod v našem cesarstvu letos. Če tudi gré letos veliko žita v ptuje dežele, vendar je gotovo, da bo žitna cena nizka.

* Svilarstvo (pridelk žide) se je letos dobro obneslo na Hrvaškem, ker so črviči bili zdravi. „Gosp. List“ pravi, da je prvotna cena kokonov od 90 kr. poskočila na 1 gold. 10 kr., in da jih popotni trgovci sedaj plačujejo po 1 gold. 20 do 1 gold. 30 kr. — V Gorici plačujejo letos funt kokonov slabih po 1 gold. 50 kr., srednjih po 1 gold. 90 kr., najlepših 2 gold. 40 kraje.

Kaj, če avstrijska država na kant pride?

„Država naša bo naredila bankrot“, „Avstrija pride na kant“, „Avstrija pride na boben“ — to so besede, ki se slišijo dandanes prav pogostoma. Izlégli so jih na Ogorskem, ker nekteri vrtoglavci ogerski mislijo, da „ogerska država“ potem manj dolgov prevzame, ako se Avstrija po bankrotu znebí dolgov.

Le z veliko nevoljo — piše dr. Klunov „Volks-wirth“ — se lotimo premišljevanja: kaj, če avstrijska država na kant pride?

Kaj neki mislijo taki, ki besedo državni bankrot tako radi v ustih imajo, da se zgodi potem? Ali ne vejo, da vsacemu, kdor ima državnih obligacij, kurji pot nastopi po koži, ako pomisli, da potem eno ali dve petini ali celó polovico manj obresti (činžev) dobiva na leto? Ali ne vejo, da groza obide vsacega, kdor ima kaj bankovcev v svojem hramu, ako misli na to, da mu čez noč kakor „cunder“ stlí bankovec? Morebiti pa taki, ki s tako lahko vestjó govorijo o državnem bankrotu, tolažijo druge s tem, da bojo potem obligacije več vredne, — da se zguba pri

bankovcih razdeli na milijone in milijone ljudi in po takem nobeden ne trpi presilne škode.

Takemu, ki tako blodi, stavimo pred oči spomin od leta 1811., ko je marsikdo po bankovcih celo svoje premoženje zgubil, pa stavimo pred oči tudi zgubo po silno visocem ažiju. Ta ažijo je na desetino let potrl obrtnijstvo in kmetijstvo; pokončal je v obligacijah prihranjeni kapital; kriv je bil tega, da je posestvo bilo malo vredno, in so grajščaki obožali in je delavec lakoto trpel.

Pa so res ljudje, ki vsega tega ne pomislijo. Če tudi ogenj pokončava poslopja, mislijo si, saj vstanejo potem še boljše hiše na mestu starih. Kako pa se je pogorelec zadolžil, — kako strada, če tudi je streha z opeko krita, — kako pomanjkanje trpi na obleki, če tudi je hiša od zunaj bela — vsega tega ne pomislijo. Celó takih denarničarjev modrijanov se ne manjka, kateri pravijo: zakaj bi takim, ki so že več let državo molzli s tem, da so od svojih obligacij dobre obresti vlekli, se tudi enkrat ne izpustilo malo krvi?! Ali niso taki ljudje slepi in neumni, da ne vidijo, da država je celota, koja obstaja iz posameznih delov, in da trpi vsa država, ako trpijo posamezni deli njeni! Če tudi država na kant gré, saj dežela ostane vendar le dežela, hiša ostane hiša.

Ali taki neumneži mislijo, da država je podobna kupcu ali trgovcu, kadar na kant pride? Trгоvec, ki je na kant prišel, pa se je potem poravnal (zglihal) s svojimi upniki, zopet začne kramariti. Al država morebiti tudi tako more, ko je na kant prišla?

Bankrot, očiten ali skrit, zbriše Avstrijo iz vrste velikih evropskih vlad; bankrot, na pol ali četrt, vzame Avstrii samostojnost; dolžnica bi bila vsakemu ptujemu kapitalistu. Kmetijski pridelki, obrtnijstvo, špekulacija, kupčija — vse to bi se vzelo iz rok domačim ljudem, zakaj z državnim bankrotom vzame se jim prihranjeni krvavi vinar, kapital, dohodek in kredit — gospodar bi moral postati hlapec, da bi svojim dal kruha.

Nobeden ne prezira groznih dolgov, v ktere je zakopana naša država, vendar za tega voljo Avstrija ni še zgubljena, ako se prerodí v svobodno državo, koja dopušča, da se prosto giblje, kdor kaj vé in dela, in tako zadovoljen pomore nositi breme državno, — temu pa še pristavimo: ako začne varčno gospodariti, in to je menda prvo!

Zgodovinske stvari.

Vojska Panonov z Rimljani.

Zgodovinska črtica.

Spisal Dav. Trstenjak.

(Dalje.)

Bilo je leta 6. pred Kristusom, ko se je Oktavian pripravljaj na vojno proti Marobodu, kralju germanskih Markomanov. V ta namen je zbral 12 legij, ktere so v Iliriku ležale (to je bila stran severo-izhodna rimske države). Enemu oddelku je bil glavni poveljnik Tiberi, in je krenil ž njo proti Karnuntu (Petronel v dolnji Avstrii), z drugim vojskinim oddelkom pa bi mogel delovati Senti Saturnin, prefekt Germanije, skoz krajino Chattow (današnjih Hessov) in se pomikati do Markomanov.

Ta čas se je Panonom najpriležniši dozdeval, da sopet staro svojo slobodo zadobé, zato so se Panoni z Dalmatinci in inimi sosednimi narodi pogovorili, kako bi odtresli jarem Rimljanov. Velika in nepričakovana je bila vstaja. Do 800.000 se jih je spuntalo, do 200.000 je bilo oboroženih. Vsi ti so se že davno popred spo-

*) Morebiti bi nam ravno častiti pisatelj teh vrstic mogel podati ta poduk, ker v njegovem gospodarstvu se izdeluje izvrsten, tudi od gurmanov potrjen sir. Vred.